

BREU COMENTARI DE LA SENTÈNCIA DEL
TRIBUNAL SUPREM DE 30 DE JUNY DE 2014,
RELATIVA A LA POSSIBILITAT D'ADAPTACIÓ
DELS TERMES CONTRACTUALS EN CAS
D'EXCESSIVA ONEROSITAT SOBREVINGUDA
DEL CONTRACTE. LA CLÀUSULA
REBUS SIC STANTIBUS

Iván Mateo Borge

Professor associat

Universitat Autònoma de Barcelona

Advocat

Monereo Meyer Marinel-lo, Abogados

Ramon M. Romeu Cònsul

Advocat

Monereo Meyer Marinel-lo, Abogados

1. PLANTEJAMENT DE LA QÜESTIÓ

La clàusula o regla *rebus sic stantibus* ha estat reconeguda pels tribunals com una clàusula implícita en tota relació contractual, encara que les parts no s'hagin pronunciat respecte a aquesta qüestió. La clàusula està destinada, no a l'alliberament del deutor de les seves obligacions, sinó a l'adaptació dels termes contractuals en aquells casos en què té lloc una modificació extraordinària, substancial, sobrevinguda i imprevista de les circumstàncies que donaren lloc a la conclusió d'un contracte de tracte successiu, de caire durador o de compliment diferit,¹ de tal manera que, amb les noves circumstàncies, aquesta relació contractual esdevé excessivament onerosa per a una de les parts i resulta materialment injust exigir-li el compliment de les prestacions acordades en el seu moment.

1. Val a dir, no obstant això, que la jurisprudència ha admès en casos encara més excepcionals l'aplicació de la clàusula en contractes de tracte únic, com és el cas de la Sentència del Tribunal Suprem (STS) núm. 129/2001, de 20 de febrer.

Ara bé, el Tribunal Suprem, tot i reconèixer l'existència de la clàusula, ha estat tradicionalment molt reticent a aplicar-la en les relacions contractuals, per la qual cosa l'ha tractat amb recel i, fins i tot, desconfiança, i ha arribat a afirmar que es tracta d'una clàusula «perillosa», l'admissibilitat de la qual s'ha de dur a terme amb molta cautela i de manera excepcional i subsidiària, atès que regeix en el nostre dret el principi de *pacta sunt servanda*, és a dir, que els contractes s'han de complir en els termes acordats (ex art. 1091 del Codi civil espanyol [CC]).²

No obstant això, l'Alt Tribunal no ha estat aliè a la tendència actual dels legisladors internacionals i nacionals de regularitzar i normalitzar l'ús de la clàusula *rebus sic stantibus*, de manera que li ha tret aquest estigma d'excepcionalitat i n'ha permès una aplicació normalitzada quan es donin els requisits.³

Sens dubte, la situació de greu crisi que s'ha viscut a escala internacional des del final de l'any 2008 i amb especial intensitat a l'Estat espanyol, ha posat de manifest la necessitat de revisar les exigències en l'aplicabilitat d'aquesta clàusula. L'estat de les coses ha evidenciat que, si bé en una economia de mercat la situació de crisi és un esdeveniment fins a cert punt previsible, l'abast d'aquesta última crisi ha tingut, en molts sectors, conseqüències devastadores que no es podien preveure en absolut durant els anys immediatament anteriors a aquesta.

En aquest context, el Tribunal Suprem (TS), en la seva Sentència de 30 de juny de 2014, confirma l'abandonament de la clàusula *rebus sic stantibus* perquè és una clàusula perillosa i d'aplicació excepcional, s'afegeix a aquesta tendència normalitzadora i estableix quins han de ser els requisits que s'han de tenir en compte a l'hora de determinar la procedència de l'adaptació del contracte a les noves circumstàncies. Tendència que s'ha vist confirmada amb la Sentència de 9 d'octubre de 2014.⁴

2. ANTECEDENTS FÀCTICS I JURÍDICS DEL CAS

La controvèrsia té el seu origen en el contracte subscrit entre PROMEDIOS i l'EMTV el 30 de maig de 2006 i modificat mitjançant una addenda de 15 de maig de 2007. El contracte tenia una duració inicial de quatre anys, des de l'1 d'agost de 2006 fins al 31 de juliol de 2010. En virtut d'aquest contracte, PROMEDIOS havia de pagar a l'EMTV, per l'explotació de publicitat, un cànon mínim de 178.350 euros al mes,

---

2. Vegeu, per exemple, les sentències del Tribunal Suprem de 10 de desembre de 1990, 6 de novembre de 1992, 10 de febrer de 1997 i 15 de novembre de 2000.

3. Aquesta tendència es veu clarament reflectida en la incorporació de la regla, amb les seves pròpies variants, a l'article 1213 de la Proposta per a la modernització del dret d'obligacions i contractes preparada per la Comissió General de Codificació (2009), l'article 6.111 dels PECL o l'article 6.2.2 dels Principis UNIDROIT.

4. Vegeu la STS núm. 591/2014, de 9 d'octubre, dictada en el procediment del recurs de cassació i infracció processal núm. 2992/2012.

actualitzable anualment a l'alça un 5 %. Així mateix, PROMEDIOS havia d'abonar a l'EMTV un total de 567.911,75 euros, dividit en quatre anualitats. S'establia també el dret d'aquesta última a utilitzar un 10 % dels espais publicitaris per a publicitat institucional.

El primer any de duració del contracte PROMEDIOS obtingué uns resultats positius de 199.430 euros, mentre que el segon any obtingué un descens en la facturació d'un 15 %, amb unes pèrdues de 873.571 euros. El tercer any de contracte la facturació descendí entorn del 38 %.

En aquest context, entre el setembre del 2008 i el febrer del 2009 i a la vista del descens en la facturació, PROMEDIOS sol·licità renegociar una adaptació del contracte, apel·lant a la clàusula *rebus sic stantibus* i al·legant la impossibilitat de fer front al pagament dels imports atès l'important descens de la inversió en publicitat. Concretament, proposava el pagament d'un 70 % de la seva facturació i ajornava el pagament del cànon a un moment posterior a la finalització del contracte.

Aquesta oferta fou rebutjada per l'EMTV, que exigí a PROMEDIOS el pagament del total degut d'acord amb el contracte, si bé acceptava un ajornament. Davant d'aquesta negativa, PROMEDIOS efectuà altres propostes i entregà a l'EMTV fins i tot un informe on posava de manifest la seva incapacitat per a fer front al deute en els termes pactats inicialment.

En no obtenir resposta, l'abril del 2009 PROMEDIOS procedí a pagar l'import d'acord amb el que havia proposat (70 % de l'import de facturació), pagament que fou novament rebutjat per l'EMTV.

Enfront d'aquesta situació, ambdues societats mercantils interposaren les corresponents demandes creuades: PROMEDIOS reclamava l'adaptació dels termes contractuals pactats en el seu dia en el sentit de fixar les bases del cànon que s'havia de pagar en un 70 % de la seva facturació o bé, alternativament, 70.000 euros al mes; per la seva banda, l'EMTV reclamava que es declarés resolt el contracte per incompliment de PROMEDIOS de les seves obligacions i que es condemnés aquesta darrera a pagar el total acordat en el contracte de 30 de maig de 2006 i l'addenda de 15 de maig de 2007, més el corresponent rescabament per danys i perjudicis.

En aquest punt val a dir que, amb motiu de la sol·licitud de mesures cautelars de suspensió del contracte per part de l'EMTV, aquesta publicà un nou concurs públic per a l'explotació dels serveis publicitaris, les condicions del qual fixaven un cànon mínim anual d'1.200.000 euros (100.000 €/mes), que era el 50 % del que s'havia fixat en el concurs en què participà PROMEDIOS.

El Jutjat de Primera Instància Número 4 de València,⁵ partint de la doctrina jurisprudencial existent respecte de la clàusula *rebus sic stantibus*, resumida en la Sentència

5. Vegeu la Sentència núm. 115/2011, de 28 d'abril, del Jutjat de Primera Instància Número 4 de València.

del Tribunal Suprem (STS) de 20 de desembre de 2007,⁶ accedí parcialment a les peticions de PROMEDIOS i fixà els termes contractuals en el sentit que aquesta hauria de pagar un 80 % de la seva facturació, amb un mínim mensual de 100.000 euros.

Per a accedir a aquesta moderació, el Jutjat va entendre, en síntesi, que, a la vista dels dictàmens adjuntats per PROMEDIOS, quedava acreditat que: *a*) hi havia una alteració extraordinària de les circumstàncies existents en el moment de signar el contracte, atès que la inversió anual en publicitat al País Valencià, en una comparativa entre els anys 2007 i 2009, havia descendit més d'un 67 %; *b*) aquesta alteració causava una greu alteració en les prestacions, ja que, fins i tot en el supòsit que s'apliqués el 70 %, la rendibilitat d'aquesta línia de negoci resultava negativa (en aproximadament 180.000 euros), i era de més de quatre milions d'euros si no s'aplicava, fet que inclús podia posar en risc altres àrees d'activitat de PROMEDIOS; *c*) l'aparició d'aquestes circumstàncies revestia el caràcter d'imprevisible, ja que, si bé tot negoci comporta un risc, resulta que l'any 2006 res no feia preveure que dos anys més tard els efectes de la crisi serien de l'abast que finalment es constata en les proves pericials aportades, i *d*) no existeix un altre remei per a fer front al perjudici, ja que el contracte només preveu revisions a l'alça del contracte, en la línia de la previsió de creixement que hi havia en el sector l'any 2006. Per contra, el Jutjat desestimà la demanda de l'EMTV, ja que va entendre que no esqueien ni la resolució del contracte ni les indemnitzacions, atès que PROMEDIOS havia intentat negociar l'adaptació del contracte i procedí a complir la part que considerava ajustada, de manera que no hi havia una voluntat real d'incomplir el contracte, sinó una voluntat d'adaptar-lo a les noves circumstàncies.

L'Audiència Provincial de València,⁷ en canvi, retrobant la concepció clàssica de la clàusula *rebus sic stantibus*,⁸ va entendre que la Sentència de Primera Instància no havia dut a terme una valoració lògica de les proves i infringia, per tant, el que establia l'article 1258 CC i el principi *pacta sunt servanda*, perquè, si bé acceptà que les conseqüències de la crisi havien estat especialment dures i que el descens del mercat en inversió publicitària era extraordinari, les referides circumstàncies no podien ser qualificades d'imprevisibles i productores d'una desproporció exorbitant. Per una banda, perquè, com que el remei de la clàusula *rebus sic stantibus* és un remei excepcional només aplicable a falta d'un altre, les conseqüències de la baixada de la inversió s'haguessin pogut pal·liar amb la previsió d'una clàusula d'estabilització. Així mateix, com que la conjuntura econòmica, per si sola, no pot justificar l'incompliment contractual i com que era PROMEDIOS qui suportava el risc de l'operació, s'ha de mantenir allò que lliurement van acordar les parts.

6. Vegeu la STS núm. 1319/2007, de 20 de desembre, dictada en el recurs de cassació núm. 4626/2000.

7. Vegeu la Sentència de la Secció Setena de l'Audiència Provincial de València d'11 de juny de 2012, dictada en el rotlle d'apel·lació núm. 71/2012.

8. Emparant-se en la doctrina que emana de la STS de 10 de febrer de 1997.

Per altra banda, si entrem a valorar la reclamació per incompliment de l'EMTV, l'Audiència Provincial de València va entendre que, d'acord amb el que estableix l'article 1124 CC i com que no era procedent la moderació dels termes contractuals, PROMEDIOS es trobava en situació d'incompliment, de manera que l'EMTV estava legitimada per a resoldre el contracte. Ara bé, amb relació a la indemnització per danys i perjudicis reclamada, el Tribunal va reduir-la amb motiu que l'EMTV podria haver convocat de seguida un nou concurs per tal de licitar els serveis d'explotació publicitària, i també hauria pogut adoptar una actitud menys rígida a l'hora de negociar, a la vista, a més, que en el concurs publicat en substitució del contracte amb PROMEDIOS rebaixà substancialment les condicions de contractació.

En aquest escenari, el TS ens avança que la qüestió de fons principal que es planteja i que serveix de base al recurs és l'anàlisi de la distinta valoració que es fa en les dues instàncies del règim d'aplicació de la clàusula *rebus sic stantibus* tant pel que fa a la seva caracterització general com pel que fa als seus pressupòsits i requisits d'aplicació.

3. LA SENTÈNCIA. LA NOVA CONCEPCIÓ DE LA CLÀUSULA *REBUS SIC STANTIBUS*. PRESSUPÒSITS I REQUISITS D'APLICACIÓ

El TS parteix de l'evolució doctrinal en aquesta matèria, així com de la nova configuració i positivització en els textos més actuals en matèria contractual internacional (per exemple, l'art. 6.111 dels Principis de dret europeu dels contractes [PECL] o l'art. 6.2.2 dels Principis de l'Institut Internacional per a la Unificació del Dret Privat [Principis UNIDROIT]), que preveuen l'adaptació dels contractes en cas d'una alteració extraordinària i imprevista de les circumstàncies que van servir de base al negoci jurídic concret. La Sentència entén que aquesta evolució ens ha de dur a considerar la clàusula *rebus sic stantibus* no com una figura excepcional i residual, sinó com una institució jurídicament normalitzada, amb els seus propis pressupòsits i requisits, totalment compatibles amb la normativa codificada. De fet, el TS ens indica que aquesta tendència a una aplicació normalitzada ja la trobem en les seves sentències de 17 i 18 de gener de 2013,⁹ en les quals s'admet de forma oberta que la situació de crisi actual, que ha tingut efectes profunds i al llarg del temps, pot ser causa generadora d'un greu trastorn de les circumstàncies, amb relació a l'aplicació eventual de la clàusula.

Aquestes dues sentències ja van significar un punt d'inflexió pel que fa a admetre la crisi econòmica com a possible causa generadora de greus trastorns en l'equilibri contractual. És evident que aquesta afirmació és tota una revolució pel que fa a

9. Vegeu les sentències del TS núm. 820/2012, de 17 de gener de 2013, i núm. 822/2012, de 18 de gener de 2013.

aquesta figura, ja que el TS havia mantingut de manera pràcticament intacta la doctrina tradicional fins als nostres dies des d'ençà de la Guerra Civil. Ara bé, no podem perdre de vista que obrir la porta que la situació de crisi pugui dur a una revisió contractual, en els termes establerts pel TS, pot resultar perillós si no s'aplica amb certes cauteles.

La concepció tradicional de la clàusula fou adoptada amb caràcter rigorosament excepcional pel TS, amb molta cautela, i establí una sèrie de requisits que s'han anat mantenint incòlumes fins que, recentment, la situació de crisi econòmica ha posat de manifest la necessitat de revisar el rigor en l'aplicació de la clàusula *rebus sic stantibus*.

En aquest context particular, el Tribunal ens convida a abandonar la idea tradicional d'equitat i justícia sobre la qual la jurisprudència establí el fonament d'aplicació d'aquesta clàusula a favor d'una objectivació d'aquest fonament. Concretament, el TS entén que la configuració actual d'aquesta figura jurídica no representa una ruptura amb el dret positiu, sinó que, posada en relació amb la regla *pacta sunt servanda*, la fonamentació de la clàusula rau, per una banda, en el principi de commutabilitat del comerç jurídic i, per l'altra, en el principi de bona fe.

Pel que fa a la commutabilitat, el TS entén que tot negoci jurídic de caràcter oneros es fonamenta en aquest principi, des del punt de vista de l'equilibri de les prestacions que són objecte d'intercanvi; equilibri que no es pot confondre amb la determinació del preu, sinó amb el fonament causal del negoci, de tal manera que serà una alteració de les circumstàncies que faci desaparèixer la base del negoci que li donà sentit i oportunitat la que podrà justificar, si arriba el cas, l'aplicació de la clàusula.

Des del punt de vista de la bona fe, el Tribunal conclou que, partint de la idea que el creditor no pot pretendre més del que li atorga el seu dret, ni el deutor pot pretendre menys d'allò a què es compromet, d'acord amb la naturalesa i la finalitat del contracte resulta conforme amb aquest principi que un canvi sobtat, excepcional i imprevisible de les circumstàncies que donaven sentit a la base del negoci jurídic, sense culpa de cap de les parts, justifiqui una adaptació d'aquest a les noves circumstàncies, d'acord amb allò que raonablement haguessin volgut les parts.

Així mateix, pel que fa al caràcter subsidiari de l'aplicació de la clàusula, a diferència de la doctrina jurisprudencial anterior, ara el TS entén que la nota de subsidiarietat vindrà donada per la manca de previsió contractual d'un remei específic en el marc del propi negoci que pugui donar resposta al canvi de circumstàncies.

En aquest sentit, tot i partir de la idea que és notori que la situació de crisi actual pot ser generadora d'un canvi substancial de les circumstàncies capaç de generar una alteració de la base del negoci i, per tant, de la pròpia raó de ser d'aquest, el Tribunal ens recorda que aquest fet per si mateix no és suficient per a aplicar la clàusula, sinó que és necessari que en el cas concret concorrin els requisits establerts jurisprudencialment per tal que operi.

Així, és necessari que la modificació de les circumstàncies creï en una de les parts contractuals una excessiva onerositat que incideixi significativament en la base del

negoci, de tal manera que en resulti o bé la frustració de la finalitat o base econòmica del negoci concret (s'ha de tenir en compte l'activitat econòmica o d'explotació de qui hagi de realitzar la prestació) o bé una ruptura en la relació d'equivalència de les prestacions (que el canvi de circumstàncies dugui a un resultat reiterat de pèrdues o a la completa desaparició de qualsevol marge o benefici).

Val a dir que el Tribunal adopta una concepció molt àmplia del que s'ha d'entendre per *excessiva onerositat*, ja que la menció de circumstàncies que duguin a la desaparició de qualsevol marge o benefici pot cobrir moltes casuístiques diferents. Això, unit al fet d'haver obert l'escletxa de la crisi econòmica com a pressupòsit d'aplicació «normalitzada» de la clàusula *rebus sic stantibus*, no està exempt de problemes i, probablement, de litigiositat, ja que, *de facto*, pot engrescar molts empresaris a intentar la modificació de les condicions contractuals pactades abans de la crisi, cosa que generaria inseguretat jurídica en el tràfic.

Així mateix, aquesta alteració de la base del negoci ha de ser imprevisible, de tal manera que, tenint en compte la relació contractual concreta i la diligència exigible a ambdues parts, aquesta alteració no pot quedar dins l'esfera del risc normal o inherent al contracte. A més, la Sentència del TS de 9 d'octubre de 2014¹⁰ acull la doctrina emanada de la Sentència objecte d'estudi i, amb relació al caràcter imprevisible de la modificació de les circumstàncies, confirma que ha d'escapar del component aleatori que pot revestir tota relació contractual de llarga durada o execució diferida i indica que tampoc no ha d'estar dins l'esfera de control de la part que pretengui l'adaptació del negoci. No es tracta, doncs, d'una imprevisibilitat en abstracte, sinó d'una imprevisibilitat atenent les característiques del negoci jurídic de què es tracti.

D'aquesta última Sentència, també n'extraiem que sempre serà preferible l'adaptació del contracte, de manera que la resolució operarà únicament en aquells casos en què l'adaptació resulti impossible en aplicació del principi *favor contractii*.¹¹

El Tribunal deixa, doncs, en mans de la casuística la consideració d'imprevisible o no de la modificació concreta de les circumstàncies, ja que fa dependre del negoci concret i de la pròpia perícia de les parts allò que hagi d'entendre's com a imprevisible. Malauradament, aquesta circumstància no ajuda a la seguretat jurídica, ja que, si bé, com hem advertit, l'ampliació del concepte d'*excessiva onerositat* pot esperonar la litigiositat pel que fa a la pretensió d'adaptació del contracte amb motiu de la crisi, el resultat de l'exercici d'aquesta pretensió es presenta com a realment incert. De fet, tot apunta que l'èxit o el fracàs de l'acció estarà subjecte, tal com s'aprecia en la Sentència comentada i en la de 9 d'octubre de 2014, al desplegament d'una extensa i acurada prova pericial que acreditï no només la modificació de les circumstàncies que van servir de base a la celebració del negoci en qüestió i l'*excessiva onerositat* de mantenir

10. Vegeu la STS núm. 591/2014, de 9 d'octubre, dictada en el recurs de cassació i infracció procesal núm. 2992/2012.

11. Vegeu la STS núm. 827/2012, de 15 de gener de 2013.

els termes contractuals inicials, sinó també la impossibilitat de preveure i d'haver previst aquesta modificació de les circumstàncies ateses les particularitats del cas.

En consideració a aquesta doctrina, el TS aprecia que en el cas concorren els requisits per tal que operi la moderació del contracte objecte de discussió, estima parcialment el recurs de PROMEDIOS, revoca la sentència d'apel·lació i confirma la de Primera Instància, en el sentit que entén que escau l'aplicació de la clàusula *rebus sic stantibus* en els termes establerts en aquesta.

4. EFECTES PRÀCTICS DE LA SENTÈNCIA

Partim, en el nostre dret, a diferència d'altres ordenaments que ens envolten, d'una total manca de regulació de cap tipus de clàusula o norma de revisió dels contractes per als supòsits de contractes de tracte successiu o llarga duració en què les circumstàncies que van donar lloc a la celebració del contracte canvien de forma excepcional i imprevista per les parts.

El Tribunal Suprem era fins a una època relativament recent molt reticent al reconeixement de la possibilitat d'adaptació del contracte i tenia establerts uns criteris molt estrictes que feien que el reconeixement de la facultat d'adaptació del contracte, en virtut de l'aplicació de la clàusula *rebus sic stantibus*, quedés relegat a situacions gairebé residuals.

Tal com hem apuntat, el viratge jurisprudencial en la matèria, que ja va començar amb les sentències de 17 i 18 de gener de 2013 i és confirmat i configurat en la Sentència objecte d'estudi, significa una renovació de la vella figura de la clàusula *rebus sic stantibus*, que torna a sortir a la palestra empesa per la realitat social que ens envolta, que ha posat de manifest que els efectes de la crisi que estem vivint s'escapaven fins i tot de les previsions dels empresaris.

Resulta evident, doncs, que reconèixer una situació de crisi com la que estem patint, amb efectes profunds en l'estructura econòmica de la societat espanyola i europea i dilatada en el temps, com a possible causa de generació de trastorns en l'esfera contractual que pugui justificar, en determinades circumstàncies, l'aplicació de la clàusula *rebus sic stantibus*, és un canvi de rumb per part de la jurisprudència que necessàriament tindrà conseqüències en la manera de concebre el principi *pacta sunt servanda*.

La figura de la clàusula *rebus sic stantibus*, enfront de situacions com la que ens trobem, pot actuar, ben aplicada, com a catalitzador de les situacions contractuals que, a causa de factors externs a les parts, es tornen injustes i que, llevat que s'hi pugui aplicar un palliatiu, es veuen abocades o bé a la ruïna d'alguna d'aquestes parts o bé a la resolució contractual.

És més, la Sentència va més enllà, ja que obre la porta, i així s'evidencia en la STS de 9 d'octubre de 2014, que la clàusula s'apliqui de forma normalitzada en les relacions

entre empresaris, que, tot i ser coneixedors dels seus propis àmbits d'actuació, poden incórrer en la situació d'imprevisibilitat descrita en la Sentència objecte d'estudi.

En aquest sentit, si bé és cert que la Sentència amplia conceptes que fins ara s'entenen de manera clarament restringida, a la vista de l'argumentació i els requisits establerts entenem que la nova concepció no necessàriament ha d'obrir la porta a una revisió indiscriminada dels contractes ni a una modificació radical i profunda del règim d'aplicació de la clàusula, ja que els criteris que dóna el TS en la Sentència objecte d'anàlisi i que s'han vist reproduïts en la Sentència de 9 d'octubre de 2014 segueixen dotant la clàusula d'un abast limitat i subjecte a una sèrie de requisits que fan que l'aplicació pràctica d'aquesta quedi realment reduïda a casos excepcionals.

Ara bé, el que sí és cert és que en un primer moment pot incentivar la litigiositat d'aquells a qui ha resultat infructuós (o menys rendible del que esperaven) un negoci concret i pretenen forçar una renegociació de les condicions contractuals per la via jurisdiccional.

Des del punt de vista de la pràctica, resulta encertat que el TS hagi endegat el camí d'adaptar-se a l'actual concepció del dret dels negocis incorporant i adoptant conceptes que ja són expressament regulats en normes de caire internacional. Això no obstant, no podem perdre de vista que el TS deixa gran part de la qüestió a la casuística, fet que genera més inseguretats jurídica a les parts i als professionals, que hauran d'acabar acudint irremeiablement a l'auxili de pèrits que puguin certificar que les dades que s'utilitzen responen als requisits d'excessiva onerositat i imprevisibilitat que requereix el TS, sense que amb això, però, el resultat de la renegociació estigui assegurat.

Hem d'afegir a aquest fet que el TS no estableix quins han de ser els termes de la moderació, quins han de ser els límits del Tribunal per a modificar els termes contractuals (és a dir, fins a quin punt el Tribunal pot suplir la voluntat de les parts) o si ha de quedar en mans de les parts la procedència de la renegociació d'aquests termes. En la Sentència objecte d'estudi és el Jutjat de Primera Instància qui, sobre la base d'una ponderació discrecional, estableix quina ha de ser la nova regulació, però, atesa la creació jurisprudencial de la figura, res no impediria que s'hagués comminat les parts a intentar arribar a un acord sobre els nous termes contractuals a la vista de la modificació de les circumstàncies.

Caldrà veure, doncs, quina és la pràctica de la jurisprudència menor en la matèria i si aquesta acaba adaptant els criteris amb una concepció àmplia o segueix mantenint els recels que fins avui ha mantingut en l'aplicació de la clàusula *rebus sic stantibus*.